

L'administració electrònica i la participació en els afers públics per mitjà de les TIC

L'administració pública se sol presentar com un dels àmbits menys proclius a la innovació de la societat. Però malgrat el seu immobilisme tradicional, es va adaptant progressivament al món 2.0 buscant una proximitat amb la ciutadania que reforci el seu paper de principal gestor de la vida comunitària. Així, s'està construint una administració 2.0 al servei de les persones amb l'eficàcia i l'eficiència que aporten les TIC.

L'Administració electrònica: noves eines o nou paradigma?

El desenvolupament de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) ha generat un canvi notable en la societat i de retruc, en la cultura administrativa del nostre país i dels països del nostre voltant. L'administració pública ha canviat a mesura que les TIC s'han anat incorporant en la seva activitat diària, de tal manera que, a l'actualitat, una part dels serveis i procediments administratius que desenvolupa es poden realitzar, total o parcialment, a través d'Internet. En molts casos, es pot afirmar que les administracions públiques estan obertes al públic, a través de les seves seves electròniques, durant les 24 hores del dia, els 365 dies de l'any.

Certament, les TIC han provocat que les administracions públiques hagin adoptat noves eines per portar a terme les seves funcions, les quals no són altres que les d'una organització vicarial al servei dels ciutadans. D'acord amb els mandats constitucionals i estatutaris, l'administració ha d'acomplir les seves funcions de forma eficient i eficaç, la qual cosa actualment passa per utilitzar les TIC.¹ Ara bé, el que el panorama actual no ens deixa veure —ni potser tant sols entreveure— és si l'ús de les TIC ha fet que s'alteri el paradigma en el qual ens movíem canviant les administracions de soca-rel o, per

Clara Velasco
Professora de Dret Administratiu de la UPF
clara.velasco@upf.edu

¹ Articles 103 de la Constitució Espanyola i 53 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

» L'ús de les TIC ha de permetre agilitar l'administració i acostar-la a la ciutadania

contra, si continuen sent les mateixes però amb nous instruments per desenvolupar les seves tasques. En aquest sentit, Xavier Bernadí (1967) considera que les TIC permeten assolir una major eficàcia en la realització de les tasques burocràtiques, alhora que afavoreixen l'enfortiment dels drets dels ciutadans amb la millora de la transparència política i administrativa, i l'increment de la participació ciutadana en els afers públics. Ara bé, i precisament per l'abast dels canvis esmentats, Bernadí no comparteix l'afirmació que fa el Decret per a l'impuls i el desenvolupament dels mitjans electrònics a l'Administració de la Generalitat,² en el sentit que l'administració electrònica no és un model d'administració diferent. Ans al contrari, i segons l'autor esmentat, l'administració no tindria gairebé res en comú amb l'administració que actualment coneixem.³

L'administració electrònica —també coneguda com ciberadministració o e-administració— ha estat definida per Agustí Cerrillo (1970) com l'automatització de processos administra-

tius per mitjà de l'ús intensiu de les TIC, conjuminada amb una simplificació i adaptació de les tasques de l'administració pública a les necessitats de la societat actual. A més, l'autor considera que el desenvolupament veritable de l'administració electrònica no es podrà produir sense una regulació de la denominada «informació del sector públic»⁴ i de la seva reutilització. D'altra banda, també apunta que l'administració electrònica exigeix canvis organitzatius i noves habilitats i aptituds tant per part del personal de la funció pública com per part de la ciutadania.⁵

En la nostra opinió, la incorporació de l'ús de les TIC al funcionament de l'administració —tant en el camp de les relacions interadministratives com en el de les relacions amb els ciutadans— ha de permetre agilitar els procediments administratius, acostar l'administració als ciutadans i millorar la qualitat dels serveis públics. Aquests objectius queden recollits a la Llei d'accés electrònic

dels ciutadans al serveis públics (LAE).⁶ Com no podia ser d'una altra manera, el procediment administratiu —considerat com el primer cercle de garanties dels ciutadans davant les administracions públiques— també s'ha vist alterat pel progrés tecnològic i aquest nou marc normatiu de l'administració electrònica ha posat definitivament les bases de la utilització profusa dels mitjans tecnològics per part de tots els nivells administratius. Amb l'aprovació d'aquesta norma de caràcter bàsic, s'ha donat cobertura a molts comportaments administratius que s'estaven desenvolupant en algunes ocasions sense un ancoratge legal prou clar. La Llei de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú,⁷ i les seves reformes successives havien permès de forma potestativa que les administracions públiques poguessin utilitzar les tecnologies per entaular relacions amb els ciutadans. El canvi substancial de la nova regulació es fonamenta bàsicament en el reconeixement als ciutadans del dret, entre molts d'altres, a establir comunicacions electròniques amb les administracions públiques (article 6) i en la imposició, correlativament, d'una obligació a totes elles de relacionar-se amb els

2 Catalunya. Decret 56/2009

3 Intervenció al Seminari d'Estudi i Pràctica Jurídica del Gabinet Jurídic Central de la Generalitat de Catalunya, de 27 de novembre de 2009, amb la ponència *Implicacions i règim jurídic bàsic de la Llei 11/2007*.

4 La informació del sector públic és aquella informació generada per l'administració pública en l'exercici de les seves potestats. Aquesta informació, en molts casos, d'acord amb Cerrillo i altres «constitueix la matèria bruta utilitzada per la indústria de continguts a fi i efecte d'oferir béns i serveis al mercat». Aquesta definició es recull a CERRILLO, VALERO i VILLAVARDE, *L'administració i la informació*, p. 28.

5 CERRILLO, *L'administració electrònica*.

6 Estat espanyol. Llei 11/2007.

7 Estat espanyol. Llei 30/1992.

ciudadans mitjançant les TIC. Per tant, l'ús de les TIC per part de les administracions públiques ha deixat de ser una opció per convertir-se en una obligació.

Tot i així, cal constatar que aquesta obligació és de vinculació progressiva per a les administracions, en la mesura que la Llei estableix, en la seva disposició final tercera, que els drets que reconeix als ciutadans únicament seran exigibles davant l'administració autonòmica i local quan ho permetin les seves disponibilitats pressupostàries. En aquest punt, el legislador és realista, ja que no ha pretès imposar obligacions difícilment assumibles per al conjunt de les administracions públiques, però no deixa de ser vistós el fet que l'exercici dels drets reconeguts formalment als ciutadans quedi a l'albir (que hauria de ser motivat, al nostre parer) de l'administració davant de la qual se li reconeixen, en tant que cada administració autonòmica o local podrà decidir, en funció de les seves necessitats i prioritats, si destina part dels seus recursos —i quina part en destina, o si no en destina cap— a endegar iniciatives d'administració electrònica.

Així mateix, l'aprovació de la LAE ha comportat l'establiment d'un nou règim jurídic per a diverses institucions pròpies del procediment administratiu. En concret, s'hi estableix la regulació dels registres electrònics —articles 24 i 25—,

de la seu electrònica —de l'article 10 al 12— i de les notificacions i comunicacions electròniques amb els ciutadans —de l'article 26 al 28. A més, la LAE configura el marc normatiu dels documents i dels expedients electrònics i del seu arxiu —de l'article 29 al 32— i també regula la gestió electrònica dels procediments administratius —de l'article 33 al 39— i les formes d'identificació i autenticació dels ciutadans i de les pròpies administracions que són necessàries per establir relacions electròniques —de l'article 13 al 16 i del 17 al 20.⁸

Com veiem, malgrat que la LAE és una norma de procediment administratiu amb un articulat en gran part de caràcter bàsic, té alguns apartats molt detallats, la qual cosa la fa inalterable pels legisladors autonòmics. Tot i això, moltes de les seves previsions han de ser desenvolupades i adaptades a la realitat de les administracions autonòmiques i locals per mitjà de lleis autonòmiques i d'ordenances municipals. Amb aquesta finalitat el Parlament de Catalunya està debatent dos projectes de llei cabdals per al futur desenvolupament de l'administració electrònica a Catalunya, com

són el Projecte de llei de règim jurídic i de procediment de les administracions públiques de Catalunya i el Projecte de llei d'ús dels mitjans electrònics al sector públic de Catalunya.

L'ús de les TIC com a mecanisme per a enfortir les relacions entre els ciutadans i els governs

Una de les crítiques que s'han fet a la LAE és que no s'ha ocupat de la regulació de l'ús de les TIC com a mecanisme que permet articular la participació dels ciutadans en la formulació i presa de decisions per part dels governs i de les administracions públiques. I és que un dels factors que està tenint una major importància a l'hora de revisar els engranatges de funcionament dels sistemes democràtics tradicionals són, precisament, les tecnologies de la informació i la comunicació.⁹ Segons Manuel Castells (1942), existia l'esperança que Internet es convertís en un instrument propici per difondre tota la informació no classificada dels estats i que, per tant, s'invertiria la tendència que els governs vetllin i vigilin pels ciutadans, passant a ser aquests darrers els observadors i controladors del funcio-

8 Si es vol una anàlisi detallada de la Llei es pot consultar l'obra de GAMERO i VALERO, *La Ley de administración electrónica. Comentario sistemático a la Ley 11/2007, de 22 de junio, de acceso electrónico de los ciudadanos a los servicios públicos*.

9 COTINO, «Retos jurídicos de la democracia y la participación electrónicas».

» Les TIC són claus per revisar el sistema democràtic.
Però per si soles no faciliten una sortida a la crisi
de legitimitat de les democràcies

nament de l'estat.¹⁰ D'acord amb l'autor, la tecnologia no pot facilitar per si sola una sortida a la profunda crisi de legitimitat que estan patint les democràcies actuals però, alhora, no és menys cert que sí que té un paper fonamental com a instrument que permet una major transparència en la presa de decisions. En altres paraules, pot tenir molta influència en l'elaboració de l'agenda política, en la formulació de les polítiques públiques, en la seva implementació i també en el moment de la seva avaluació. Però segons Castells, existeix el risc que la utilització d'Internet com a mitjà de difusió de tot tipus d'informacions sobre el món de la política, sense cap tipus de filtratge, sigui un altre factor que aprofundeixi en la deslegitimació del sistema.¹¹

Un cop constatada aquesta problemàtica, cal destacar que els governs, malgrat tot, estan utilitzant Internet i les TIC de forma intensiva per tal d'assolir els pressupòsits de l'anomenada «bona governança». Certament, aquest ús de les TIC en el quefer diari dels governs i de les administracions públiques pot redundar en un reforçament de la seva legitimitat així com en una facilitació del respecte a la legalitat. D'altra banda, el seu ús pot provocar

una potenciació del principi de transparència i a la vegada, una millor gestió i possible imputació de les responsabilitats derivades del mal funcionament dels serveis públics. Cal tenir present que les TIC faciliten l'establiment de nous canals de participació ciutadana que milloren la comunicació entre l'esfera governamental i la societat civil, la qual cosa pot desembocar en una major receptivitat per part dels governs i de les administracions respecte a les preferències i canvis d'opinió de la ciutadania sobre els temes que l'afecten.

Amb aquests objectius i beneficis per al sistema de govern *in mente* des de 2001, l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) ha impulsat entre els seus membres l'adopció de tres mesures fonamentals.¹² La primera és la posada a disposició dels ciutadans de la major quantitat d'informació pública possible. L'administració ja no ha d'esperar que sigui el ciutadà qui sol·liciti l'accés a la informació, sinó que és l'administració la que la posa al seu abast de manera proactiva, d'acord amb el principi de transparència. Aquest fet genera que el ciutadà pugui consultar-la des de qualsevol punt d'accés. Aquest canal informatiu

10 CASTELLS, *La Galaxia Internet*, p. 164.

11 CASTELLS, *La Galaxia Internet*, p. 167.

12 OCDE, *Citizens as Partners: Information, Consultation and Public Participation in Policy-making*.

obert entre l'administració i/o el govern i la ciutadania s'ha de complementar amb mecanismes que, a la vegada, permetin als ciutadans expressar la seva opinió i les seves propostes per tal que l'executiu les valori en la presa de decisions que afecten el conjunt de la societat. Aquests mecanismes també poden servir per, posteriorment, verificar les responsabilitats polítiques i administratives per les accions endegades.

En aquest punt, cal constatar que en els models de democràcia consumérista¹³ i demoelitista¹⁴ les TIC s'utilitzen d'una manera gairebé unidireccional, és a dir, en molts casos la informació flueix en un sol sentit —dels poders públics cap als ciutadans— i els mecanismes utilitzats tenen un marcat caràcter comunicatiu. Per contra, en els models cívics o de democràcia participativa, les TIC presenten clars elements relacionals i faciliten la generació de noves col·lectivitats i identitats i s'utilitzen com a

mitjà per canalitzar els interessos de la ciutadania. En la nostra opinió, aquests dos darrers models de democràcia es veuen potenciats pel nou entorn web 2.0. o web social. D'acord amb Lorenzo Cotino (1972) l'ús del web, actualment, està orientat a la interacció i les xarxes socials. En les seves paraules: «es tracta de la superació de l'estàtica web html —que seria el web 1.0—, informació estàtica estructurada de forma jeràrquica (del creador del contingut al lector passiu) i no actualitzada freqüentment. Per contra, ara l'ús del web va orientat a la interacció i xarxes socials. Els lloc web 2.0 actuen més com a punts de trobada sota una cultura particular, la cultura del bloc». L'autor esmenta els fenòmens comunicatius a la xarxa que comencen a posicionar-se per sobre dels tradicionals, i que no són altres que els blogs, els wikis, els fòrums i l'expressió a la xarxa de moviments socials. A més, actualment, en aquest nou entorn tecnològic s'ha constatat un canvi significatiu com és que els ciutadans s'estan conformant com a *prosumers*, és a dir, a la vegada són receptors, consumidors i productors d'informació.¹⁵ En aquest nou escenari, el canvi de rol de ciutadans, poders públics i actors polítics tradicionals és notable.

Aquestes noves formes de comportament a la xarxa 2.0 afavoreixen la posada en marxa de les altres dues grans propostes formulades per l'OCDE en el seu informe. Més enllà d'endegar polítiques que fomentin l'accessibilitat de la informació al conjunt de la ciutadania, pilar bàsic del sistema, l'OCDE aposta, en segon lloc, per la implementació de mecanismes de consulta bidireccionals entre els ciutadans i el governs i les administracions. En aquest tipus d'iniciatives, els ciutadans poden proporcionar *feedback* a les administracions i als governs respecte als temes que aquestes instàncies posen sobre la taula. En tercer lloc, l'OCDE constata la necessitat d'utilitzar mecanismes de participació activa, és a dir, segons Joanne Caddy (1969) «Una societat on els ciutadans formen activament opcions polítiques, però on el govern reté la responsabilitat per a les decisions finals».¹⁶ Podem aventurar que l'extensió de l'ús de les eines pròpies de la xarxa 2.0 potenciarà el funcionament d'aquests dos darrers mecanismes.

Tanmateix, creiem que en relació a la informació, base sobre la qual s'han d'articular les dues darreres propostes de l'informe, encara hi ha molta feina a

13 Democràcia consumerista: accepta plenament els marcs institucionals i polítics de la democràcia vigent. Tan sols considera que han de millorar determinats mecanismes d'informació a disposició de la ciutadania per facilitar les possibilitats d'elecció en el joc democràtic i de millorar les relacions amb l'administració pública.

14 Demoelitista: estratègia encaminada a millorar la comunicació entre institucions polítiques i ciutadania per reforçar la legitimitat del govern.

15 COTINO, «Retos jurídicos de la democracia y la participación electrónicas», p. 81.

16 OCDE, *Citizens as Partners: Information, Consultation and Public Participation in Policy-making*, p. 23.

» Les TIC estableixen nous canals de participació ciutadana que milloren la comunicació entre govern i societat

fer. En aquest sentit, el reconeixement dels drets de participació activa i interactiva dels ciutadans amb les administracions públiques i amb els governs necessita que la informació que aquests els facilitin estigui endreçada, sigui de qualitat i fàcilment accessible, requisits que no sempre es compleixen.¹⁷

El vot electrònic: dubtes i possibilitats

Una altra de les qüestions que queden al marge de la regulació establerta per

la LAE és la utilització de sistemes de vot electrònic per a participar en la vida pública, en els afers administratius i/o en el debat polític, ja sigui en processos electorals clarament formalitzats o bé en referèndums o consultes no vinculants. Sobre el vot electrònic, podem constatar d'acord amb Rosa Borge (1963) que aquest pot ser considerat, simplement, un mecanisme nou per tal de desenvolupar la funció tradicional d'elecció dels representants polítics o bé pot ser el mecanisme utilitzat per articular la participació ciutadana en altres tipus de consultes públiques.¹⁸

D'altra banda, hem de precisar que vot electrònic no és sinònim de vot per Internet, ja que el vot per Internet és només una modalitat de vot electrònic. Dins del concepte de vot electrònic cal distingir, per una banda, els sistemes presencials de vot electrònic que s'utilitzen en entorns controlats,¹⁹ com per exemple, els sistemes de vot per mitjà de pantalles tàctils, paperetes amb codi de barres i sistemes que requereixen la

pulsació de botons en funció de les opcions, i per una altra, els sistemes de vot electrònic remots, que es desenvolupen en entorns no controlats, com són, per exemple, el vot per Internet o el vot per SMS. Aquests sistemes es basen en la connexió a una xarxa de comunicacions a través de la qual el vot emès des de qualsevol punt d'accés al sistema arriba a una urna digital remota.

La utilització de sistemes de vot electrònic en entorns controlats no altera el que podríem anomenar litúrgia democràtica i planteja menys dificultats que la implementació de sistemes de vot electrònic remot. Tot i així, ambdues comparteixen determinades problemàtiques.

La introducció d'aquests sistemes de votació electrònica comporta alguns problemes —la seguretat, el control del procés, l'ingent despesa econòmica (almenys en un moment inicial)...— i planteja alguns dubtes —com si es produirà una acceptació pel conjunt de la població i un augment de la participació, per exemple— en un entorn on les TIC han començat a adquirir un índex de penetració notable en totes les societats desenvolupades, tot i que aquest dista d'abastar totes les seves capes. Precisament, la diferent penetració de les TIC i sobretot d'Internet en els diversos grups poblacionals obliga a considerar, en primer lloc, el problema de la frac-

17 COTINO, «Retos jurídicos de la democracia y la participación electrónicas». Per la seva banda, Elisenda Malaret (1958) considera que els serveis públics informacionals són una palanca per a l'efectiva construcció d'una administració pública al servei de la democràcia deliberativa i afirma que: «Perquè les administracions compleixin doncs aquestes funcions de promoció de la participació i la igualtat, el ciutadà ha de disposar de tota la informació de qualitat possible. I, encara més, és necessari que l'individu tingui la possibilitat d'adquirir les competències, les habilitats i les aptituds necessàries per a un ús òptim de la tecnologia. A més, ha de trobar en els serveis públics informacionals un espai de confiança, de seguretat que li permeti una interacció fluida i bilateral amb l'administració, oferint-li una participació en condicions d'igualtat en tots els processos tant d'integració social com d'autodeterminació personal». MALARET, «Els serveis públics informacionals: l'emergència de nous serveis públics en la societat de la informació».

18 BORGE, «La participación electrónica: estado de la cuestión y aproximación a su clasificación».

19 Entorns controlats serien les *polling stations*, els col·legis electorals o altres llocs habilitats als efectes del desenvolupament del procés. Per contra, un entorn no controlat podria ser el domicili del votant o qualsevol altre lloc on es tingui una connexió de dades o al sistema que permeti l'emissió i transmissió del vot.

tura digital, ja que aquest fenomen impossibilita que alguns dels sistemes de vot electrònic remot es puguin imposar en les societats actuals, ja que es produiria un deteriorament de la legitimitat democràtica dels sistemes.^{20 21}

D'altra banda, cal tenir en compte que el simbolisme i el reforçament del sentiment de pertinença a un col·lectiu polític i social de l'acte de votar en un lloc públic i comunitari aporten un valor afegit al sistema tradicional de vot que el vot electrònic remot, per exemple, no pot aportar. S'ha constatat que el principal motiu de rebuig per part de la ciutadania d'aquest sistema de votació no és el que podríem anomenar por a la tecnologia sinó, precisament, la pèrdua

d'aquest valor que s'atribueix a la litúrgia democràtica tradicional.²²

Un altre dels reptes que planteja la implementació d'aquests sistemes de votació electrònica, ja siguin els presencials o els remots, és el del control del procés electoral, en la mesura que en molts casos són les empreses privades les que coneixen i dissenyen els sistemes de vot. Decididament, s'han d'exercir formes de control i de supervisió respecte aquestes empreses i, ahora, cal generar un entorn de confiança en els ciutadans per tal que visualitzin que els processos electorals via Internet es desenvolupen amb totes les garanties.²³ Certament, i d'acord amb Marta Cantijoch (1978), és necessari reflexionar sobre la modificació d'un sistema, el tradicional, que està pensat per garantir els principis i els drets bàsics de la democràcia. Segons l'autora es possible que el nou entorn de votació, ja sigui per Internet o mitjançant altres recursos electrònics, presenti una major complexitat per tal de garantir determinats principis —com el principi d'una persona un vot o el de vot secret— i a la vegada, cal preveure l'aparició de noves necessitats generades per l'ús de la tecnologia. Segons

l'autora, per implementar els sistemes de votació són necessaris tant requisits de seguretat com requisits de conveniència en funció de la societat en la qual es pretenguin utilitzar.²⁴

Finalment, cal analitzar una última qüestió com és l'impacte que els sistemes d'e-voting produeixen en els fonaments de la democràcia representativa. Actualment, estem observant com les velles i tradicionals estructures dels sistemes democràtics han començat un procés de transformació i renovació. Per tant, un aspecte que cal plantejar-se és si el vot per Internet pot significar el desmantellament de les institucions representatives tal com fins ara les coneixem. En la nostra opinió, implementar sistemes de votació electrònica no comporta necessàriament l'establiment de règims de democràcia directa. Malgrat aquesta constatació, i d'acord amb Borge, els partits polítics i altres institucions de la democràcia representativa es mostren recelosos a la utilització de mitjans que els puguin restar pes polític, sostreure poder o bé que puguin alterar el seu rol preponderant en la presa de decisions.²⁵ Precisa-

20 Per a Lisa J. Servon la fractura digital és un problema complex que no únicament afecta a la manca d'ordinadors per part de determinats col·lectius socials, sinó que també afecta, en primer terme, al lloc físic de residència i en segon terme al nivell cultural dels usuaris i les habilitats per desenvolupar-se en un món virtual. En tercer lloc, segons l'autora, la fractura digital també té a veure amb el tipus de contingut que trobem a la xarxa, en la mesura en què el nombre d'usuaris més elevat és el d'homos de mitjana edat amb ingressos mitjans i elevats. Per tant, l'autora constata que molta informació accessible està destinada a aquest grup poblacional mentre que d'altres informacions valuoses per a d'altres grups no hi troben cabuda. SERVON. *Bridging the digital divide: technology, community and public policy*.

21 SANCHEZ i TORRAS, *Internet voting: sociopolitical considerations*.

22 RENU, «Ocho dudas razonables sobre la necesidad del voto electrónico», p. 43.

23 RENU, «Ocho dudas razonables sobre la necesidad del voto electrónico», p. 41.

24 CANTIJOCH, «El voto Electrónico. ¿Un temor justificado?».

25 BORGE, «La participación electrónica: estado de la cuestión y aproximación a su clasificación».

» La participació ciutadana en la presa de decisions es pot conjuminar amb els processos electorals tradicionals per escollir els nostres representants

ment, com hem vist per la intervenció de les TIC en el joc polític, els actors han vist modificats els seus papers. En molts casos, els actors abans predominants —com els partits, per exemple— han perdut part de la seva força i han cedit poder a d'altres actors —com grups socials, associacions cíviques, ONG— i s'han activat també noves formes d'entendre els processos polítics i de formulació de polítiques públiques que han generat sistemes de presa de decisions de tipus reticular.

En aquest sentit, es pot dir que en els nostres dies ens trobem més a prop que mai de la implementació d'un sistema de democràcia participativa, una forma democràtica a mig camí entre la democràcia liberal representativa i la democràcia directa. La participació ciutadana en decisions o assumptes concrets es pot canalitzar a través de diàlegs i deliberacions digitals que, darrerament, s'han multiplicat a la xarxa, o a través de consultes ciutadanes o referèndums en les quals s'utilitzen a la vegada sistemes de votació electrònics remots i presencials i el sistema de vot tradicional. Al nostre entendre, aquesta participació ciutadana en els processos de presa de decisions públiques concretes es pot conjuminar, sense problemes, amb els processos electorals tradicionals per escollir els nostres representants polítics. Aquesta fórmula

la combinada, a parer nostre, comporta un reforçament de la legitimitat de les decisions que prenen les instàncies públiques, que cada cop es mostren més favorables i obertes a la participació i al diàleg amb la ciutadania. ◀

MÉS INFORMACIÓ

BORGE, Rosa. «La participación electrónica: estado de la cuestión y aproximación a su clasificación». A *Revista d'Internet, Dret i Política* [en línia]. 2005, núm. 1 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <<http://www.uoc.edu/idp/1/dt/esp/borge.pdf>>

CANTIJOCH, Marta. «El voto Electrónico. ¿Un temor justificado?». A *Revista TEXTOS de la Ciber-Sociedad* [en línia]. 2005, núm. 7 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <<http://www.cibersociedad.net/textos/articulo.php?art=72>>

CASTELLS, Manuel. *La Galaxia Internet*. Barcelona: La rosa dels vents, 2002.

Catalunya. Decret 56/2009, de 7 d'abril, per a l'impuls i el desenvolupament dels mitjans electrònics a l'administració de la Generalitat. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, de 16 d'abril de 2009, núm. 5360, p. 31.430.

CERRILLO, Agustí. *L'administració electrònica*. Barcelona: APCAT- Marcial Pons, 2007.

CERRILLO, Agustí, VALERO, Julián i VILLAVARDE, Ignacio. *L'administració i la informació*. Barcelona: APCAT- Marcial Pons, 2007.

COTINO, Lorenzo. «Retos jurídicos de la democracia y la participación electrónicas». A *Revista Catalana de Dret Públic*. 2007, núm. 35, p. 75-99.

Estat espanyol. Constitució Espanyola de 27 de desembre de 1978. *Boletín Oficial del Estado*, de 29 de desembre de 1978, núm. 311, p. 29.313-29.424.

Estat espanyol. Llei Orgànica 6/2006, de 19 de juliol, de reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. *Boletín Oficial del Estado*, de 20 de juliol de 2006, núm. 172, p. 27.269-27.310.

Estat espanyol. Llei 11/2007, de 22 de juny, d'accés electrònic dels ciutadans al serveis públics. *Boletín Oficial del Estado*, de 23 de juny de 2006, núm. 150, p. 27.150-27.166.

Estat espanyol. Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú. *Boletín Oficial del Estado*, de 27 de novembre de 2006, núm. 285, p. 40.300-40.319.

GAMERO, Eduardo i VALERO, Julián (coords.). *La Ley de Administración electrónica. Comentario sistemático a la Ley 11/2007, de 22 de junio, de acceso electrónico de los ciudadanos a los servicios públicos*. Cizur Menor: Aranzadi, 2008.

OCDE. *Citizens as Partners: Information, Consultation and Public Participation in Policy-making*. París: OECD Publishing, 2001.

MALARET, Elisenda. «Els serveis públics informatius: l'emergència de nous serveis públics en la societat de la informació». A *Revista Catalana de Dret Públic*. 2007, núm. 35, p. 161-206.

RENIU VILAMALA, Josep Maria. «Ocho dudas razonables sobre la necesidad del voto electrónico». A *Revista d'Internet, Dret i Política* [en línia]. 2008, núm. 6 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <<http://www.uoc.edu/idp/6/dt/esp/reniu.pdf>>

SANCHEZ, Jordi i TORRAS, Laia. *Internet voting: sociopolitical considerations*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. Barcelona, 2001.

SERVON. Lisa J. *Bridging the digital divide: technology, community, and public policy*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2002.